

Szabó Dezső Katakombaszínház

A MUSICA SONORA KAMARAZENEKAR

ADVENTI hangversenye

2010. december 6-án,
hétfőn, 19 órakor

WEBER, Carl Maria von: Oberon – nyitány

WILLIAMS, Ralph Vaughan: f-moll Tubaverseny

Kovács Zalán – tuba

SCHUBERT, Franz: h-moll „Befejezetlen” szimfónia, D.759.

MENDELSSOHN, Felix: e-moll hegedűverseny, op.64.

Illényi Ferenc – hegedű

Vezényel: Illényi Péter

Helyszín: Szabó Dezső Katakombaszínház
(Budapest, V. Szabadság tér 2.)

Belépődíj: 2000.-Ft

www.musicasonora.hu

SCHUBERT, FRANZ (1797-1828): H-MOLL „BEFEJEZETLEN” SZIMFÓNIA, D.759.

(Allegro moderato; II. Andante con moto)

Franz Schubert munkássága korszakhatárt jelent a zenetörténetben: vele kezdődik a zenei romantika. Több, mint hatszáz dala, kamaraművei, zongoraművei, szimfóniái mind kimeríthetetlen dallami, harmóniai és formai invencióról, pompás arányérzékről és arról a szavakkal megmagyarázhatatlan alkotóerőről tanúskodnak, mely a legnagyobb alkotóművészek sajátja. Minderről saját korának nem sok fogalma volt. Művei alig-alig jelentek meg, nyilvánosan nagyon kevés hangzott el közülük. Legértékesebb, utolsó szimfóniáit ő maga soha nem hallhatta, csak évtizedekkel halála után mutatták be őket. Életének sorsdöntő eseménye volt, hogy tizenegy éves korában felvették a bécsi udvari énekkar, a „Sängerknaben” tagjai közé, bentlakásos intézetben lakott és rendszeres, alapos zeneoktatásban részesült. A konviktusban rendszeresen tartottak zenekari órákat, amelyeken Haydn, Mozart, sőt Beethoven zenekari műveit is játszották. Schubert itt tanult meg zenekarra komponálni, sőt első szimfóniáit is az intézeti zenekar számára írta. Tanulmányai befejezése után két évig maga is tanított ugyanebben az iskolában, majd elhagyta azt, tanított és komponált: remek dalainak sokaságát, kamarazenét, miséket, sőt operát is, szimfóniát azonban néhány évig nem. Maurice Brown írja 1970-ben megjelent könyvében: „1822 őszén csoda történt: Schubert ismét a szimfónia-írás felé fordult s ezúttal sikerült megvalósítania az elképzelésnek és kifejezésnek azt az összhangját, amelyért oly keservesen küzdött... ebben a h-moll szimfóniában Schubert olyan újszerű és pompás művet komponált, amely mind a mai napig újra meg újra felbolygatja bennünk az alkotó géniusz gyötrő rejtélyét: hogyan képes az emberi elme ilyen muzsikát kitalálni?” A másik, örök és mindmáig megválaszolatlan kérdés: miért nem fejezte be, ha már az első két tétel az ihletettséggel ilyen magas fokán készült el? Schubert ekkor 25 esztendő és mindössze hat évet élt még. A művet életében soha nem hallhatta: szerzője halála után 37 évvel adták elő első ízben, majd újabb húsz év múltán kapta az általánosan ismert „Befejezetlen” címet. Holott: ha nem tudnánk, hogy Schubert terveiben hagyományos négytételű szimfónia szerepelt, tökéletesen lezárt alkotásnak éreznénk a jólismert, méltán népszerű tételpárt.

MENDELSSOHN-BARTHOLDY, FELIX (1809-1847): E-MOLL HEGEDŰVERSENY, OP. 64.

- Dr. Illényi Andrásné „Anci mama” emlékére -

(I. Allegro molto appassionato; II. Andante; III. Allegro molto vivace)

Harmincöt éves volt Mendelssohn, mikor — 1844-ben — hegedűversenyét komponálta, és ezzel a műfaj egyik nagyszerű remekművét sikerült megalkotnia: azt, amelyik a klasszikus örökséget nemesen romantikus stílusban folytatja és Mendelssohn zeneszerzői erényeit hatásosan foglalja össze. Mendelssohn zenéjét a köztudatban két alkotása reprezentálja: a Szentivánéji álomhoz írt kísérőzene (illetve, sőt elsősorban a nyitány) és a Lieder ohne Worte (Dalok szöveg nélkül) zongoradarab-gyűjteménye. Előbbi a romantikus természet mesevilágának ábrázolása, a manók, tündérek valószínűtlenül könnyed és mozgékony kergetőzésének megjelenítéseként él a zenehallgatók emlékében, utóbbi az érzelmes dalolás, a nagylélegzetű, kiegyenlített vérmérsékletű, arányos és nemes melódiák népszerű foglalata, velencei barkarolák és tavaszi dalok közkeletű gyűjteménye. A hegedűversenyben ismét életre kelnek Oberon koboldjai és Titánia tündérei, hogy eljárvák sejtelmes-bűbajos táncaikat; de felidézi a szólóhegedű a zongorára álmódott Szöveg nélküli dalok költői világát is, a felhőtlen érzelmek, a zavartalan harmónia áradó énekét. A három tétel, mint Mendelssohn műveiben nem ritkán, ezúttal is összefüggő egészet alkot. A megnyitó Allegro molto appassionato során a zeneszerző nem él a zenekari tutti hagyományos bevezetőjének gyakorlatával, hanem az együttesen másfél ütemen át hangoztatott e-moll hangzat fölött nyomban belép a szólóhegedű a főtémával. Úgy tűnik, nem is képes abbahagyni a dalolást, olyan magától értetődően következik egyik dallamív a másikkól; csak rövid időre, mintegy lélegzetnyi szünetre engedi át a mondanivalót a zenekarnak. A tétel befejezését felgyorsult tempójú kóda jelzi, majd várokozást keltő átvezető ütemek után hangzik fel a szólóhangszeren a lassú tétel megkapó „szöveg nélküli” dala. Ezt már hosszabb, önálló — bár rövid — formarész köti össze a finálé csipkefinom tündértáncával, amely a Szentivánéji álom zenéjének minden mozgalmasságát, humorát és báját felidézi.

Az e-moll hegedűverseny megalkotásánál Mendelssohn kiváló segítőtársra talált Ferdinand David személyében, aki mint a lipcsei Gewandhaus zenekar hangversenymestere, jeles hegedűvirtuóz és tapasztalt zeneszerző, a szólóhangszer technikájára vonatkozó hasznos gyakorlati útmutatásaival járult hozzá a remekmű létrejöttéhez; ugyancsak David volt az, aki két évvel a zeneszerző halála előtt, 1845-ben, a művet bemutatta.

Kovács Zalán

Zenei tanulmányait a Bartók Konzervatórium (tanára: Koppányi Zsolt) elvégzése után előbb a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen (tanára: Szabó László) majd a Müncheni Zeneakadémián (tanára: Josef Steinböck) folytatta, melynek befejeztével 2010-ben szerezte meg tubaművész diplomáját. Egyetemista évei alatt a legnevesebb tubaművészek mesterkurzusain vett részt (Szentpáli Roland, Bazsinka József, Oystein Baadsvik, Markus Hötzel, Miraphone Tubaquartett). 2008-ban, a Debreceni Nemzetközi Rézfúvós Versenyen első helyezést és különdíjat ért el. 2009-ben, a Balog-Zilcz Országos Tubaversenyt nyerte meg. Szintén 2009-ben, a Yamaha Rézfúvós Verseny győztes tubása és összetett második helyezettje lett. 2010-ben Ljubjanában, a Nemzetközi Fafúvós-, Rézfúvós, és Ütőhangszeres verseny első helyezettje és a verseny abszolút győztese lett. Ifjúsági világzenekari tagságai után Olaszországban Udine Filharmonikus Zenekarának volt tagja, majd Kínában a Shanghaji Szimfonikus Zenekarnak és a Kínai Nemzeti Nagyopera Zenekarának próbajátékait nyerte meg. Rendszeresen fellép számos zenekar szólistájaként a klasszikus tubairodalom remekeit előadva, illetve a számára komponált darabok sokaságát is előszeretettel mutatja be. Határainkon belül és kívül egyaránt számos tubásnak tart rendszeresen mesterkurzust. A hangszeres zenélés mellett zeneszerzéssel, hangszereléssel és vezénnyelssel is foglalkozik. 2007-ben kapta meg az Artisjus Alapítvány különdíját.

Illényi Ferenc

Zenész családban született, Budapesten. Három és fél évesen kezdett hegedülni. Első tanára édesapja id. Illényi Ferenc volt, aki a Magyar Állami Operaház zenekarának volt hegedűművésze. Tizenöt éves korában felvételt nyert Kovács Déneshez a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem különleges tehetségek osztályába. Tizennyolc évesen egy évre Németországban ment tanulni, a detmoldi főiskolára ahol Varga Tibor tanítványa volt. A Tibor Varga Kamarazenekar tagjaként több európai turnén vett részt, mint a zenekar második koncertmestere. Hegedűművészi diplomáját Budapesten szerezte meg 1987-ben. Ezt követően Kanadába ment ahol az albertai Banff University-n folytatta a tanulmányait Székely Zoltán - Bartók Béla közeli kollégája – tanítványaként. Később az Amerikai Egyesült Államokban Camilla Wicks, Carolyn Plummer és Fredell Lack voltak tanárai a Notredam University /Indiana/, Rice University /Texas/ és a University of Houston /Texas/ egyetemeken. 1992-benfelvételt nyert a Houstoni Filharmonikusok-hoz és azóta is a zenekar első hegedű szólamának tagja. 1997-ben a Houstoni Filharmonikus Zenekarral készített „Bach hegedűversenyek” szülő CD-je kivívta a szakma elismerését és meghívást kapott Japánba, hogy mesterkurzust tartson. Jelenlegi munkája mellett a Houstoni Kamarazenekar koncertmestere is egyben. A klasszikus zene mellett saját együttesével gyakran turnézik és szívesen játszik jazzt is. Együttesével és szólóban is több nemzetközileg elismert zenei fesztiválnak rendszeresen fellépő előadóművésze. A napokban az „Illényi Katica és testvérei” nagysikerű koncerten hallhatta őt a magyar közönség.

CARL MARIA VON WEBER (1786—1826): OBERON — NYITÁNY

A romantikus német opera megteremtője Eutinban született. Apja vándor színtársulatot igazgatott, és e vándorlások során a gyermeket sok érdekes benyomás érte. 1798-ban és 1801-ben Salzburgban Michael Haydnól tanult. 1803-ban Bécsben Vogler apát tanítványa lett. Ekkor már több operáját előadták, és Vogler apát közvetítésével Boroszlóban karmesteri állást kapott. Később a württembergi hercegeknél működött, majd Darmstadtba került. 1813-ban Prágában volt operakarmester, 1817-ben a drezdai udvari színháznál a német opera szervezésével bízták meg. A húszas évek elején aratta szenzációt jelentő sikerét a Bűvös vadász berlini bemutatásával, majd ezt követte az Euryanthe bécsi és az Oberon londoni bemutatója, ezt azonban a súlyos beteg Weber csak kevéssel élte túl. Londonban halt meg. Weber nagy érdeme, hogy a közönség figyelmét a kizárólagos népszerűséget élvező olasz színpadi művekről a honi hagyományokban gyökerező, német népdalkincset feldolgozó operákra irányította. E művekhez szimfonikus igényű, nagyszabású nyitányokat írt, amelyek zenei anyagukat tekintve szorosan a színpadi történéshez tartoznak ugyan, nagy műgonddal megszerkesztett formájuk és pompás hangszerelésük révén azonban a hangversenytermekben is biztos sikert aratnak.

Az Oberon című opera Weber hattyúdala volt: 1825—26-ban, londoni megrendelésre komponálta, és a mű bemutatóját csak két hónappal élte túl. A tündérrege közismert hőse Oberon tündérkirály, aki Titánia tündérkirálynővel az emberpárok hűségét vitatja, és bizonyítékul Hüon herceg, illetve a szépséges Rezia szerelmét teszik próbára. A szerelmespár — a varázsoperák dramaturgiájához híven — különféle próbákat áll ki, míg a hagyományos „deus ex machina” funkcióját ezúttal Oberon varázskürtje tölti be. Ismét — utoljára — alkalom kínálkozik a zeneszerző számára, hogy a tündérvilág ábrázolásának ürügyén a német mesék erdejét zenekarában életre keltse. Oberon varázskürtjének hangja ad jelt e világ megelevenedésére, hamarosan erdei manók, törpék és tündérek népesítik be a képzelt erdőt. Majd a képzelet világából átlépünk a valóságba: a zene a nemes lovagot, Hüont ábrázolja, akinek álmában Oberon megmutatta Rezia képét. A szerelem diadalmaskodik az erdei lények zavart keltő szándékán, és végül a herceg elnyeri legszebb jutalmát: Rezia vonzalmát. A nyitány jellegzetes dallamai természetesen ezúttal is a színpadi cselekményekhez írt zene megfelelői.

RALPH VAUGHAN WILLIAMS (1872—1958): F-MOLL TUBAVERSENY

(I. Prelude; II. Romanza; III. Finale - Rondo alla Tedesca)

A Gloucester-beli Down Ampney-ben született. Hat éves korában írta első zenedarabját. Zenei tanulmányait Rottingdeanban és Charterhouse-ban végezte, majd a londoni Royal College of Music növendéke volt 1899-ig. Közben két évig Cambridge-ben is tanult az egyetemen. A 1890-es években egy ideig Németországban Max Bruchnál képezte magát. A századforduló idején a Tudor-korszak angol népzenejét kutatta, és ennek hatására a maga kompozícióiban is felhasznált népi dallamokat. 1908-ban, Párizsban kapcsolatba került Ravellel, és ez mind harmóniavilágára, mind hangszerelésére nézve nagy jelentőségű találkozás volt. Az első világháborúban katonai szolgálatot teljesített, majd a Royal College of Music tanára lett, itt működött haláláig. 1920—28 között a Bach-kórus karnagya volt. Londonban halt meg nyolcvanhat éves korában.

Az 1954-ben keletkezett tubaversenyt a szerző Philip Catelinet-nek a Londoni Szimfonikus Zenekar első tubásának írta. A mű eleinte az idősödő zeneszerző egyfajta excentrikus ötleteként vonult be a köztudatba, de hamarosan a szerző egyik legnépszerűbb és a tuba repertoár egyik legismertebb, legtöbbet játszott darabjává vált. A háromtétéles szerkezetű mű a klasszikus, gyors-lassú-gyors tétélekből álló formavilágot és a XX. század derekának hangzásvilágát ötvözi a szólóhangszerként ritkán hallott tuba hangjának „búgó” bársonyosságával.